

SYTUACJA MIESZKANIOWA LUDNOŚCI WIEJSKIEJ A ZRÓWNOWAŻONA KONSUMPCJA

Alicja Stolarska[✉]

Szkoła Główna Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie

Abstrakt. Celem artykułu było określenie sytuacji mieszkaniowej ludności wiejskiej w Polsce w 2012 roku, w kontekście zrównoważonej konsumpcji. Szczególną uwagę skupiono na gospodarstwach domowych o niekorzystnych warunkach mieszkaniowych. Wykorzystano niepublikowane dane empiryczne GUS, dotyczące 15 742 wiejskich gospodarstw domowych w 2012 roku, pozyskane przez GUS za pomocą sondażu diagnostycznego z warstwowym losowaniem próby, a także dane wtórne GUS. Dla określenia zróżnicowania warunków mieszkaniowych posłużono się współczynnikiem zmienności. W Polsce obserwuje się dysproporcje pod względem sytuacji mieszkaniowej na wsi. Niepokojący i sprzeczny z zasadami zrównoważonego rozwoju i zrównoważonej konsumpcji jest fakt występowania znacznych rozbieżności w wielkości (od 10 do 900 m²) i jakości mieszkań. W 2012 roku mieszkania prawie w 13% gospodarstw domowych na wsi miały przeciekający dach, zawilgocone ściany czy fundamenty oraz butwiejące okna i podłogi. Prawie 1,3% z nich dodatkowo było zbyt ciasnych oraz położonych w okolicy o niskim poziomie infrastruktury i szczególnej uciążliwości środowiska. W ok. 1,4% mieszkań nie było bieżącej wody, a prawie 18% ogrzewanych było za pomocą pieców opałowych, które nie tylko są uciążliwe w eksploatacji, ale emitują również szkodliwy dla środowiska CO₂. Niektóre mieszkania (5%) obciążone były kredytem, niemniej sytuacja finansowa ich właścicieli była znacznie lepsza niż pozostałych.

Słowa kluczowe: zrównoważona konsumpcja, wieś, gospodarstwa domowe, warunki mieszkaniowe

WPROWADZENIE

Zrównoważona konsumpcja określana jest jako strategia kształtowania popytu w celu zaspokojenia potrzeb i podniesienia jakości życia wszystkich ludzi, również z myślą o przyszłych pokoleniach (Kozakiewicz, 1998). Jednym z jej wyznaczników jest sprawiedliwa konsumpcja dla osiągnięcia korzyści społecznych i podniesienia jakości życia, której ważnym elementem są też warunki mieszkaniowe.

Istotnym elementem zrównoważonej konsumpcji jest aspekt społeczny, zgodnie z którym konsumpcja musi być dostępna dla wszystkich i równo rozłożona (Kiełczewski, 2008).

Jednym ze sposobów jej realizacji może być tzw. konsumpcja wspólna (collaborative consumption), której przykładem jest wymiana towarów i usług za pomocą portali społecznościowych, wspólne podróże nieznanym osobom prywatnymi samochodami czy transport miejski realizowany za pomocą rowerów publicznych (Dąbrowska i Gutkowska, 2015, s. 39–49).

Wraz ze wzrostem dochodów ludności poprawia się komfort życia, ale jednocześnie pojawia się problem nierównoważonej konsumpcji, która może stać się groźna społecznie. Według zasad zrównoważonego rozwoju wszyscy mamy jednakowe prawo do zdrowego życia oraz „wykorzenia ubóstwa” i dążenia do zaspokajania potrzeb (Dokumenty..., 1993). Podstawowymi są wśród nich tzw. potrzeby egzystencjalne, wśród których Kocowski (1982) wymienia warunki mieszkaniowe

[✉]dr inż. Alicja Stolarska, Katedra Ekonomiki Rolnictwa i Międzynarodowych Stosunków Gospodarczych, Szkoła Główna Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie, ul. Nowoursynowska 166 (b. V), 02-787 Warszawa, Poland, e-mail: alicja_stolarska@sggw.pl

jako jedną z siedmiu potrzeb warunkujących przetrwanie człowieka¹. Dopiero po ich zaspokojeniu można realizować potrzeby wyższego rzędu (Zalega, 2008). Baudrillard (2006) dodaje, że dopiero konsumpcja ponad konieczny poziom dodaje „smaku życia”, chociaż nie jest zgodna z zasadami zrównoważonej konsumpcji.

Dostępność mieszkań jest nie tylko jednym ze wskaźników zrównoważonego rozwoju i zrównoważonej konsumpcji (Indicators..., 1998), ale warunkuje też prawidłowe funkcjonowanie rodziny. Złe warunki mieszkaniowe powodują nie tylko niezaspokojenie wielu potrzeb, ale mogą być przyczyną agresji i prowadzić do konfliktów (Wroczyński, 1974). Posiadanie własnego pokoju czy chociaż wydzielonego miejsca daje więcej swobody, a u dzieci wzmacnia poczucie pewności siebie i niezależności oraz wdraża je do porządku i dbałości o estetykę (Tyszkowa, 1964).

Jak wskazują badania Kozerów (2014), na tle innych krajów europejskich Polska znajduje się w stosunkowo niekorzystnej sytuacji pod względem warunków mieszkaniowych². Gorsza sytuacja mieszkaniowa charakteryzuje jedynie Grecję, Bułgarię, Węgry, Rumunię i Łotwę.

Sytuacja społeczna i materialna Polaków, której elementem są również warunki mieszkaniowe, jest zróżnicowana, co zauważają też sami użytkownicy gospodarstw domowych (Czapiński i Panek, 2014)³.

Celem badań była charakterystyka i ocena sytuacji mieszkaniowej ludności wiejskiej w Polsce w 2012 roku. Szczególną uwagę poświęcono gospodarstwom domowym, w których warunki mieszkaniowe były najgorsze. Dokonano analizy tych warunków, wskazując czynniki

wpływające na taki stan. Przedstawiono również zróżnicowanie sytuacji mieszkaniowej w gospodarstwach domowych zlokalizowanych na obszarach wiejskich.

Dla porównania przedstawiono też w sposób ogólny sytuację mieszkaniową ludności w miastach.

MATERIAŁ I METODYKA BADAŃ

Podstawą analiz były niepublikowane dane empiryczne, pochodzące z badań budżetów gospodarstw domowych GUS. Badania dotyczyły 15 742 gospodarstw domowych, których członkowie zamieszkiwali na wsi w 2012 roku. Szczegółowej analizie dokonano przede wszystkim dla gospodarstw znajdujących się w niekorzystnej sytuacji mieszkaniowej. Z uwagi na stosowaną przez GUS metodę badań możliwe jest uogólnianie uzyskanych wyników na wszystkie gospodarstwa domowe w kraju⁴. Uzupełnieniem badań były częściowo wtórne dane GUS oraz źródła literaturowe.

W celu określenia stopnia zróżnicowania wielkości powierzchni użytkowej zajmowanych mieszkań obliczono współczynnik zmienności.

OGÓLNA CHARAKTERYSTYKA WARUNKÓW MIESZKANIOWYCH W POLSCE

Jak wynika z danych Narodowego Spisu Powszechnego GUS, w 2011 roku w Polsce odnotowano 13 568 tys. gospodarstw domowych i ponad 10 972 tys. rodzin. Zasoby mieszkaniowe Polski wynosiły zaledwie 12,5 mln mieszkań, a zatem tylko dla ponad 92% gospodarstw domowych wystarczało samodzielnych mieszkań. Największe rozbieżności pomiędzy liczbą gospodarstw domowych i mieszkań (najgorsza sytuacja) występowały w województwach: lubelskim, warmińsko-mazurskim, świętokrzyskim i podkarpackim. Stosunkowo największe zasoby mieszkaniowe (w odniesieniu do liczby gospodarstw domowych) charakteryzowały województwa: łódzkie, mazowieckie, wielkopolskie i śląskie. Niespełna 92%

¹ Oprócz konieczności zaspokojenia potrzeb pokarmowych, ekologicznych, rekreacyjnych, bezpieczeństwa, zdrowotnych i odzieżowych.

² Autorzy wyznaczyli syntetyczne mierniki sytuacji mieszkaniowej we wszystkich krajach UE. Na ich podstawie wydzieliли cztery klasy typologiczne. Pierwszą stanowiły państwa, dla których wskaźnik syntetyczny przekraczał wartość 0,71, a ostatnią o wartości mniejszej niż 0,48. Polska z wynikiem 0,485 znalazła się na ostatnim miejscu klasy III (dla 21 krajów wskaźnik ten był wyższy niż dla Polski). Klasa ta charakteryzowała się wysokim odsetkiem gospodarstw domowych, w których koszty mieszkaniowe stanowiły ponad 40% dochodów do dyspozycji oraz wysokim wskaźnikiem przeludnienia (1,5 izby mieszkalnej na osobę).

³ Badano poziom zaspokojenia potrzeb mieszkaniowych w 2013 r., pod kątem możliwości finansowych gospodarstw domowych w poszczególnych województwach. Najlepiej były one zaspokojone w województwach: zachodniopomorskim, podkarpackim i śląskim, a najslabiej w lubelskim i świętokrzyskim.

⁴ „Badanie budżetów gospodarstw domowych prowadzą urzędy statystyczne. Nadzór merytoryczny [...] sprawuje Główny Urząd Statystyczny. [...] Badanie budżetów gospodarstw domowych prowadzone jest metodą reprezentacyjną, która daje możliwość uogólnienia [...] uzyskanych wyników. [...] W celu wylosowania próby zastosowano schemat losowania dwustopniowego, warstwowego...” (GUS, 2011, s. 14–17).

mieszkań posiadało łazienkę, a 94% ustęp spłukiwany. Ludność ok. 90% mieszkań korzystała z gazu (ziemnego i ciekłego), a 87,5% miało dostęp do bieżącej ciepłej wody.

Mieszkania o powierzchni użytkowej powyżej 120 m² stanowiły 12,3% ogółu mieszkań zamieszkałych, a powyżej 30 m² – 4,3%. Największym odsetkiem mieszkań o powierzchni użytkowej 120 m² i większej cechowały się województwa: wielkopolskie (16,5%), opolskie (16,4%) i podkarpackie (15,9%), a najmniejszym: warmińsko-mazurskie (9,1%) i zachodniopomorskie (9,7%). Mieszkań najmniejszych (poniżej 30 m²) było 2,8% w województwie opolskim i po 3% w wielkopolskim i podlaskim, a 5,9% w mazowieckim i 5% w dolnośląskim.

Ponad 39% ludności mieszkało na obszarach wiejskich, z różnym natężeniem w poszczególnych regionach. Na wsi mieszkała ponad połowa mieszkańców województw: podkarpackiego (58,6%), świętokrzyskiego, lubelskiego i małopolskiego. W przeciwieństwie do nich tylko 22,2% mieszkało na wsi w województwie śląskim i po ok. 30% w dolnośląskim i zachodniopomorskim.

W ostatnich latach obserwowana jest rosnąca tendencja odsetka ludności zamieszkującej obszary wiejskie, chociaż niezwiązanej z rolnictwem (Stolarska, 2012). Dotyczy to głównie województw: wielkopolskiego, dolnośląskiego, łódzkiego i śląskiego. Maleje jednocześnie odsetek wiejskich gospodarstw domowych w województwie podkarpackim i podlaskim.

W 2013 roku na 1 tys. mieszkańców w Polsce przypadało przeciętnie blisko 356 mieszkań (ok. 335 w 2005 r.), z czego ponad 401 mieszkań w mieście i tylko ok. 296 na wsi (od 266 w podkarpackim do 336 w podlaskim) (GUS, 2014a). Przeciętna powierzchnia użytkowa mieszkań na wsi była ok. 40% większa niż w mieście, ale w przeliczeniu na 1 osobę rozbieżności te były mniejsze (27,2 m² na wsi i 25,7 m² w mieście). Przeciętna powierzchnia użytkowa mieszkań na wsi była najmniejsza w województwie warmińsko-mazurskim (ok. 80 m²), a największa w województwie opolskim (ponad 99 m²). Na 1 osobę przypadało średnio od niespełna 24 m² w województwie warmińsko-mazurskim, do blisko 31 m² w województwie podlaskim.

WYNIKI BADAŃ

Badaniom poddano 15 742 polskie gospodarstwa domowe na wsi w 2012 roku. Przeciętna powierzchnia użytkowa mieszkań wynosiła 96 m² (29 m² w przeliczeniu na 1 osobę). Najmniejsze mieszkanie miało zaledwie

10 m², a największe 900 m². Współczynnik zmienności (Wasilewska, 2011) przekraczał 49%, co świadczy o znacznym zróżnicowaniu powierzchni użytkowej mieszkań. Mieszkania zajmowane przez gospodarstwa domowe w miastach były nieco mniejsze (62 m² w przeliczeniu na gospodarstwo i 25 m² w przeliczeniu na 1 osobę). Przeciętnie były to mieszkania trzypokojowe, zarówno na wsi, jak i w mieście.

Badani zamieszkiwali głównie w wolnostojących domach jednorodzinnych (blisko 79%). Kolejnych 13,8% mieszkało w budynkach wielorodzinnych, a ponad 7% w domach jednorodzinnych o zabudowie szeregowej⁵. Budynki miały maksymalnie pięć pięter, ale większość była parterowa (blisko 88%). Ponad 6% stanowiły budynki jednopiętrowe oraz ponad 4% – dwupiętrowe. Winda znajdowała się tylko w pięciu lokalach i to wcale nie najwyższych, bo maksymalnie trzypiętrowych.

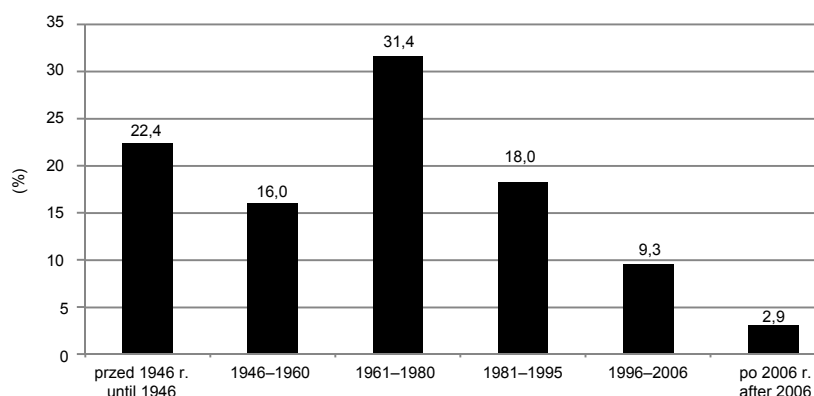
W 2012 roku ok. 0,8% gospodarstw domowych użytkowało więcej niż jeden dom. W większości (89%) były to dwa domy w kraju, będące własnością członków rodzin. Nieliczni wynajmowali dodatkowo drugi dom w kraju (np. dla uczącej się młodzieży). Jedno gospodarstwo zadeklarowało wynajem 3 domów (dodatkowo) w Polsce i jedno – 2 domów za granicą.

Większość mieszkań (31,4%) wybudowano w latach 1961–1980, ale aż 22,4% było sprzed 1946 roku. Tylko niespełna 3% mieszkań zbudowano po 2006 roku (rys. 1).

Niemal 97% mieszkań, z których korzystały gospodarstwa domowe na wsi, było własnością osób fizycznych (w mieście ok. 83%). Do gmin bądź Skarbu Państwa należało ok. 2,7%, a nieliczne do innych podmiotów. W zdecydowanej większości (83,7%) mieszkania stanowiły nieobciążoną własność hipoteczną. Hipoteka tylko ponad 5% mieszkań obciążona była pożyczką lub kredytem hipotecznym. Kredyty zaciągano na różną liczbę lat (rys. 2).

Największy odsetek (blisko 34%) stanowili dłużnicy, którzy będą spłacali zaciągnięte zobowiązania przez okres 11–20 lat. Kolejnych ponad 26% przypadało zarówno na gospodarstwa, których kredyty spłacane będą przez 5–10, jak i 21–29 lat. W najgorszej sytuacji znalazły się gospodarstwa, które będą musiały spłacać zaciągnięty kredyt przez 30 i więcej lat (3,5% zadłużonych, maksymalnie przez 36 lat).

⁵ Nieliczne gospodarstwa korzystały z innych budynków niż wymienione.

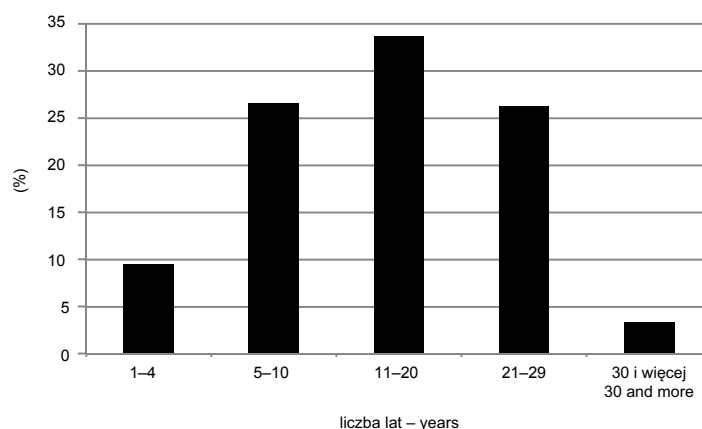

Rys. 1. Struktura mieszkań badanych wiejskich gospodarstw domowych według okresu ich budowy (%)

Źródło: opracowanie własne.

Fig. 1. Structure of the flats of rural households according to construction period (%)

Source: own elaboration.

Rys. 2. Struktura zadłużonych gospodarstw według liczby lat pozostałych do spłaty kredytu (%)

Źródło: opracowanie własne.

Fig. 2. Structure of indebted households according to years repayment to credit (%)

Source: own elaboration.

Z uwagi na konieczność spłaty zaciągniętych zobowiązań nie dotyczyło to osób o niskich dochodach. Miesięczny dochód do dyspozycji⁶ w przeliczeniu na gospodarstwo wyniósł przeciętnie 5762 zł. Ponad 36% zadłużonych

⁶ Dochód rozporządzalny pomniejszony o pozostałe wydatki. Dochód do dyspozycji przeznaczany jest na wydatki na towary i usługi konsumpcyjne oraz przyrost oszczędności.

gospodarstw oceniało swoją sytuację materialną jako dobrą lub bardzo dobrą. U kolejnych blisko 54% była ona przeciętna, a tylko dla nieco ponad 8% raczej zła i dla niespełna 2% – bardzo zła. Ta ostatnia grupa oceniała jednocześnie jako dobre miesięczne dochody na poziomie ok. 5 tys. zł (2300 zł to według nich bardzo zły dochód).

W 2012 r. ok. 10% gospodarstw domowych na wsi użytkowało lokale wynajęte. Ich sytuacja materialna

była zróżnicowana, w większości przeciętna (52,3%). Blisko 35% z nich oceniało swą sytuację materialną jako raczej złą lub bardzo złą, a niespełna 13% – jako dobrą lub bardzo dobrą. Przeciętny miesięczny dochód do dyspozycji w tej grupie wynosił 2816 zł w przeliczeniu na gospodarstwo i był niższy niż w pozostałych badanych gospodarstwach, gdzie wynosił 3380 zł. Najemcami były najczęściej osoby (ok. 45%), których głównym źródłem utrzymania była praca najemna podejmowana na stanowiskach robotniczych. Kolejnych ok. 33% utrzymywało się ze źródeł socjalnych, ponad 17% z pracy najemnej na stanowiskach nierobotniczych i ok. 5% prowadziło działalność gospodarczą. W blisko 22% były to gospodarstwa dwuosobowe, a w ponad 15% najemcą była jedna osoba. Prawie 17% stanowiły rodziny o liczbie osób 5 i większej.

Wynajmowane mieszkania były mniejsze od pozostałych. Ich przeciętna powierzchnia użytkowa wynosiła 60 m² (powierzchnia ok. 9% z nich wynosiła 100 m² i więcej)⁷. Tylko 6,8% tych mieszkań było umeblowanych. Ponad 24% z nich wynajmowanych było łącznie z garażem. Tylko niespełna 16% mieszkań znajdowało się w rejonach o złej infrastrukturze, a 6,5% charakteryzowało się szczególnie korzystną rejonizacją⁸.

Większość badanych gospodarstw domowych na wsi korzystała z bieżącej wody w domu. Ponad 86% z nich dysponowało podłączeniem do wodociągu, a pozostałe miały własne ujęcie. Ponad 7% mieszkań nie miało łazienki z wanną lub prysznicem, a ok. 1,4% nie było wyposażonych w przyłącze bieżącej wody.

Ponad 93% rodzin na wsi korzystało z gazu, przy czym tylko w ok. 21% było to stałe przyłącze gazu ziemnego. Blisko 18% mieszkań było ogrzewanych z wykorzystaniem pieców opałowych (w mieście 9,4%).

Aż ok. 14,6% mieszkań na wsi położonych było w rejonach o złej infrastrukturze (w mieście 3,3%), a tylko ponad 5% cechowało się szczególnymi zaletami rejonizacji, wobec 11% w miastach. Gospodarstwa wiejskie były jednak w znacznie lepszej sytuacji pod względem narażenia na hałas oraz zagrożenie przestępczością (8,5% oraz 1,2%, podczas gdy w miastach: ok. 16% i blisko 7%).

We wszystkich mieszkaniach na wsi znajdowało się wyodrębnione pomieszczenie kuchenne, w prawie 95%

z oknem i o powierzchni nie mniejszej niż 4 m². Również wszystkie dysponowały balkonem, tarasem albo ogródkiem.

Ponad 13% mieszkań miało przeciekający dach, zawilgocone ściany bądź butwiejące podłogi (w miastach 9%). Co prawda blisko połowa z nich zbudowana była jeszcze przed 1946 rokiem, ale były też mieszkania (kilka) budowane po 2006 r. Kredytem o różnym okresie spłaty – od 2 do 27 lat – obciążonych było ok. 1,7% mieszkań.

Niespełna 89% mieszkań będących w złym stanie technicznym stanowiło nieobciążoną własność hipoteczną osób fizycznych, przy czym ok. 0,4% z nich to kolejne mieszkania właścicieli. Ponad 13% mieszkań na wsi, które były w złym stanie technicznym, była wynajmowana. Chociaż członkowie rodzin, które mieszkaly w budynkach o złym stanie technicznym, różnie oceniały swoją sytuację materialną⁹, to jednak ich dochody były przeciętnie o ponad 25% niższe niż w pozostałych badanych gospodarstwach wiejskich. Jednocześnie prawie 40% z nich przyznało, że w ciągu ostatniego roku ich sytuacja materialna się pogorszyła.

W ponad 45% były to gospodarstwa utrzymujące się z emerytur i rent oraz źródeł socjalnych¹⁰, a dla kolejnych 33% głównym źródłem utrzymania była praca najemna na stanowisku robotniczym (również w rolnictwie). Po ok. 9% stanowili rolnicy indywidualni oraz pracownicy na stanowiskach nierobotniczych. W grupie tej znalazły się też (ok. 3%) gospodarstwa utrzymujące się głównie z prowadzenia nierolniczej działalności gospodarczej.

Przeważały (ponad 23%) gospodarstwa osób, które nie były w związkach małżeńskich ani nie wykazywały pokrewieństwa: rodzic i dzieci. Kolejnych ponad 17% stanowiły gospodarstwa jednoosobowe, a następnie (15%) małżeństwa bez dzieci. Blisko 14% było małżeństw z jednym dzieckiem i innymi osobami na utrzymaniu. Małżeństwa z dwójką dzieci na utrzymaniu stanowiły ok. 8% i prawie 7% było małżeństw z jednym dzieckiem. Tylko nieco ponad 2% stanowili samotni rodzice (głównie matki) z jednym dzieckiem na utrzymaniu. Wynika z tego, że gorszymi warunkami mieszkaniowymi charakteryzują się nie tylko gospodarstwa osiągające niższe dochody, ale jest to związane również z rodzajem głównego źródła utrzymania oraz stanem rodzinnym czy samotnością.

⁷ Po odliczeniu 9% największych przeciętna powierzchnia pozostałych wynajmowanych mieszkań wynosiła 52 m².

⁸ Również z powodu położenia w prestiżowej okolicy czy na obszarze o szczególnych walorach środowiskowych.

⁹ Ponad 41% oceniało ją jako złą lub bardzo złą, ale niektóre deklarowały też, że jest bardzo dobra.

¹⁰ Zasiłki, stypendia, alimenty, darowizny itp.

WNIOSKI

1. Sytuacja mieszkaniowa badanych wiejskich gospodarstw domowych była zróżnicowana i nie zawsze zadowalająca, co jest sprzeczne z zasadami zrównoważonej konsumpcji i dążeniem do spójności społecznej.
2. Gospodarstwa domowe na wsi charakteryzowało znaczne zróżnicowanie powierzchni użytkowej mieszkań w 2012 r. (współczynnik zmienności przekraczał 49%; najmniejsze miało 10 m², a największe 900 m²).
3. Blisko 79% badanych gospodarstw wiejskich zamieszkiwało w wolnostojących domach jednorodzinnych, a tylko niespełna 14% w budynkach wielorodzinnych. Budynków parterowych było ok. 88%, chociaż maksymalnie były i 5-piętrowe.
4. Ponad 93% mieszkań na wsi miało dostęp do gazu, ale tylko w ok. 21% było to stałe przyłącze gazu ziemnego. Prawie 18% mieszkań ogrzewanych było z wykorzystaniem pieców opałowych, a ok. 1,4% nie miało bieżącej wody.
5. W ponad 13% mieszkań przeciekał dach, były mokre ściany i podłogi. Zamieszkiwały je osoby (też wynajmujące), których dochody były ok. 25% niższe niż w pozostałych gospodarstwach.
6. Niektóre gospodarstwa (0,8%) użytkowały (i w 89% posiadały na własność) więcej niż jeden dom. Nieliczni wynajmowali dodatkowo drugi dom w kraju lub za granicą.
7. Ponad 5% mieszkań obciążonych było pożyczką lub kredytem hipotecznym o zróżnicowanej długości okresu spłaty (najczęściej 11–20 lat). Zobowiązania zaciągały jednak gospodarstwa będące w stosunkowo lepszej sytuacji finansowej (przeciętny miesięczny dochód do dyspozycji przekraczał 5,7 tys. zł w przeliczeniu na gospodarstwo).
8. W lokalach wynajętych mieszkało ok. 10% gospodarstw, których przeciętny miesięczny dochód do dyspozycji wynosił 2816 zł, a dla większości (45%) główne źródło utrzymania stanowiła praca najemna na stanowiskach robotniczych.
9. Sytuacja mieszkaniowa zależy między innymi od poziomu dochodów i rodzaju głównego źródła utrzymania, a także od stabilności sytuacji materialnej oraz okresu i sposobu budowy budynku, jego własności i sposobu użytkowania, lokalizacji, a także stanu rodzinnego gospodarstwa domowego.

LITERATURA

- Baudrillard, J. (2006). *Spółczesność konsumpcyjna. Jego mity i struktury* (s. 36). Warszawa: Wyd. Sic!
- Czapiński, J., Panek, T. (red). (2014). *Diagnoza Społeczna 2013. Warunki i Jakość Życia Polaków*. Warszawa: Wyd. Centrum Rozwoju Zasobów Ludzkich.
- Dąbrowska, A., Gutkowska, K. (2015). Collaborative consumption as a new trend of sustainable consumption. *Acta Sci. Pol. Oecon.*, 14(2).
- Dokumenty końcowe konferencji Narodów Zjednoczonych „Środowisko i rozwój” (1993). *Szczyt Ziemi w Rio de Janeiro, 3–14 czerwca 1992 r.* Warszawa: Instytut Ochrony Środowiska.
- GUS (2011). *Metodologia badania budżetów gospodarstw domowych*. Warszawa: GUS.
- GUS (2013). *Mieszkania. Narodowy Spis Powszechny Ludności i Mieszkań 2011*. Warszawa: GUS.
- GUS (2014a). *Budżety gospodarstw domowych w 2013 r.* Warszawa: GUS.
- GUS (2014b). *Dochody i warunki życia ludności Polski*. Warszawa: GUS.
- GUS (2014c). *Ludność i gospodarstwa domowe. Stan i struktura społeczno-ekonomiczna. Narodowy Spis Powszechny Ludności i Mieszkań 2011*. Warszawa: GUS.
- GUS (2014d). *Warunki mieszkaniowe gospodarstw domowych i rodzin. Narodowy Spis Powszechny Ludności i Mieszkań 2011*. Warszawa: GUS.
- Indicators for Sustainable Community (1998). Seattle: Sustainable Seattle.
- Kielczewski, D. (2008). *Konsumpcja a perspektywy zrównoważonego rozwoju*. Białystok: Wyd. Uniwersytetu w Białymstoku.
- Kocowski, T. (1982). *Potrzeby człowieka. Koncepcja systemowa*. Wrocław: Ossolineum.
- Kozakiewicz, M. (1998). *Zrównoważona konsumpcja – trendy kształtujące naszą przyszłość*. W: *Raport w sprawie rozwoju ludzkości (Human Development Report)*. Pobrane 20 sierpnia 2015 z: <http://www.opoka.org.pl/biblioteka-/X/XB/konsumeryzm.html>.
- Kozera, A., Kozera, C. (2014). *Warunki mieszkaniowe ludności w krajach Unii Europejskiej*. *Hand. Wewn.*, 1(348).
- Murawska, A. (2012). *Zmiany w poziomie i jakości życia ludności na obszarach wiejskich w Polsce*. *J. Agribus. Rural Dev.*, 3(25).
- Stolarska, A. (2012). *Wybrane aspekty rozwoju gospodarczego Polski w latach 2000–2010*. *Rocz. Nauk. SERiA*, XIV, 3.
- Tyszkowa, M. (1964). *Czynniki determinujące prace szkolną dziecka*. Warszawa: PWN.

Wasilewska, E. (2011). *Statystyka opisowa od podstaw*. Warszawa: Wyd. SGGW.

Wroczyński, R. (1974). *Pedagogika społeczna*. Warszawa: PWN.

Zalega, T. (2008). *Konsumpcja w gospodarstwach domowych o niepewnych dochodach*. Warszawa: Wyd. Uniwersytetu Warszawskiego.

THE HOUSING SITUATION OF THE RURAL POPULATION IN THE SUSTAINABLE CONSUMPTION

Summary. The basic research material comprised empirical data on household budgets conducted by CSO (The Central Statistical Office). The analysed housing conditions of 15 742 rural households in 2012 in Poland. Attention is paid to some households in poor housing situation. Diversity of housing situation and factors affecting this state of affairs is presented. We observe not only the diversity of household wealth, but there are also disparities in housing situation. Disturbing and contrary to the principles of sustainable development and sustainable consumption is the fact that there are significant differences in the size (10–900 m²) and quality of flats. Some have more than one house, others are not able to meet their basic needs. Until 13% flats of rural households had leaky roofs, damp walls or rotting windows and floors. Nearly 1.3% of them also was too tight and located in an area with a low level of infrastructure. It was associated with poor revenue situation, but also the type of the main source of income, family situation and who was the owner of the apartment. Approx. 1.4% of the flats had no running water, and almost 18% were heated using heating furnaces, which are not only a nuisance in operation, but also emit carbon dioxide harmful to the environment. Some rural households (5%) had credit, but they have better financial situation than others.

Key words: sustainable consumption, village, households, housing conditions

Zaakceptowano do druku – Accepted for print: 28.08.2015

Do cytowania – For citation

Stolarska, A. (2015). Sytuacja mieszkaniowa ludności wiejskiej a zrównoważona konsumpcja. *J. Agribus. Rural Dev.*, 3(37), 547–553. DOI: 10.17306/JARD.2015.58